

Òdena

## Josep Vicenç Mestre: "Òdena corre el perill de convertir-se en un satèl·lit d'Igualada"

MARC MAÑÉ

marcmaane@publianoia.cat

Fa mesos que Òdena està treballant en el projecte de la Llei de Barris, una iniciativa que vol rentar la cara del municipi. En aquest sentit, durant l'últim any s'han programat diverses activitats per parlar sobre el disseny i les possibilitats d'Òdena. Aquesta setmana hem parlat amb l'historiador odenenc Josep Vicenç Mestre i Casanova, una de les veus de referència local. Historiador aficionat i exdirector del CECl, Mestre ha escrit els llibres *La història del Castell d'Òdena o Sant Jaume Sesoliveres d'Igualada*. Fa poques setmanes, va ser el protagonista d'una passejada per explicar els secrets d'Òdena i organitzada per l'Ajuntament. Aquesta setmana hem parlat amb Mestre per saber d'on ve i cap on va Òdena.

Com va aparèixer Òdena?

L'origen se situa a l'entorn del Castell d'Òdena, un dels més

**"Òdena va donar l'esquena al Castell d'Òdena. S'ha de recuperar l'esperit del nostre poble"**

antics de la comarca, però que avui està molt malmès. El Castell es va documentar l'any 957 i es troba situat sobre un turó de guix... objecte de la seva riquesa, però també el causant de la seva destrucció. La família dels Òdena estava molt vinculada a la noblesa catalana i es va anar establint arreu de Catalunya. Van fomentar l'aparició de moltes poblacions, a l'igual que diferents esglésies romàniques. A tot Catalunya podem trobar desenes de municipis nascuts gràcies a la seva influència: Salou, Sant Pere dels Arquells, Tarragona, l'Hospitalet, Sabadell... Va ser una família molt important; així també es fa palès en l'urbanisme del Castell i de la Tossa d'Òdena.

Com pot ser que aquest espai estigui avui en runes?

La Guerra Civil va marcar la seva desaparició. El juliol del 1936 es va cremar l'interior de l'església parroquial i, a partir d'aquí, la història es va tornar en contra d'un recinte que podia ser haver estat molt singular. El Castell d'Òdena està assentat sobre una tossa de guix, causant de la seva



•• L'historiador odenenc Josep Vicenç Mestre repassa el programa d'àctes de la Festa Major 2010 d'Òdena.

destrucció. Part del recinte era del Bisbat i, a l'acabar la Guerra Civil, es ven a una empresa privada, que va començar la seva explotació. S'enderrocà l'església parroquial, que era d'estil romànic però que tenia retalles barrocs. I de mica en mica, el Castell va desaparèixer. Avui, només en queda una tercera part.

Era font de la seva riquesa...

La família dels Òdena era molt important. Els castells són el reflex del poder de les famílies feudals. A Òdena és així. El seu terme és molt gran perquè el seu castell era molt important. Per exemple, Igualada estava dins del seu terme municipal, i hi havia fins a sis esglésies romàniques (entre aquestes, l'església romànica de Santa Maria d'Igualada o la de Sant Sebastià) amb les seves corresponents torres de defensa. Això constata la importància del Castell. És per això que Òdena és avui en dia un dels termes més grans de Catalunya. El terme municipal reflexa un passat feudal molt important.

El Castell es va abandonar a la seva sort. Cap a on va anar la població?

Els odenencs, a poc a poc, van començar a baixar cap a la zona més plana, a peu del castell. Les estructures municipals també ho van fer: l'Ajuntament es va traslladar a la plaça de les Eres -avui la plaça Major- al 1929. Després de la Guerra -i de la seva destrucció- l'església se situa al seu costat. Les escoles també van desplaçar-se a zones més baixes i la població, progressivament, es va escampar fora del recinte medieval. De mica en mica, Òdena va donar l'esquena al seu passat històric.

Per què?

Per circumstàncies polítiques. En època de postguerra, la gent volia guanyar-se la vida, no remenar el passat. Van arribar força immigrants per treballar a les guixeres i Òdena va anar perdent la seva idiosincràsia, la seva peculiaritat. Ara passeges pel Castell d'Òdena i veus que l'estat en què es troba és lamentable. Fa molts anys que es troba en aquesta situació. Un poble perd les seves arrels quan perd la seva identitat. Òdena n'és un exemple molt clar. Cal retrobar-la amb molta urgència.

Ara, el centre que uneix el poble és la carretera de Manresa. El disseny d'Òdena així ho exemplifica.

L'evolució de la població es veu clarament per la distribució dels comerços i dels oficis, que se situen primer, al voltant del carrer Nou. Això va ser així fins als anys 50, quan la població s'expandeix cap a la carretera de Manresa. Els comerços que estaven a peu del castell, es traslladen ara a l'entorn de la carretera. Es veu perfectament el traspass de la vida econòmica i social des de dalt del Turó, primer, a la plaça de les Eres, després i la carretera en últim terme. Amb tot, Òdena no va créixer com poblacions veïnes. El creixement d'Òdena és molt sostenible, no ha estat tan espectacular com Vilanova del Camí o Monbuï.

Com pot ser que Vilanova o Monbuï creixessin tant i en canvi, Òdena no ho fes, tot i estar relativament a prop d'Igualada? És una qüestió de pocs metres de distància. Vilanova i Monbuï estan tocant al terme municipal d'Igualada, encara que separats per la riera d'Òdena o el riu Anola. Al nostre municipi, tot i ser limítrof, n'estava separat. Avui en dia el polígon industrial d'Igualada està

a tocar d'Òdena... però d'això en fa pocs anys. Quan es va produir els grans fenòmens d'immigració, tota aquesta zona eren camps de conreu i quedava lluny de la influència d'Igualada.

Òdena és una població amb tres nuclis diferents i diferenciats: el nucli antic, l'Espelt i el barri de Sant Pere. A què és degut?

És reflex de la seva història. L'Espelt va ser un municipi independent fins l'entorn de 1830. Amb l'entrada de les idees revolucionàries franceses, els petits pobles es van annexionar amb poblacions més grans. El creixement de Sant Pere és a causa de la forta immigració de mitjan segle XX.

És un problema tenir tres nuclis tan diferents?

La gent creu que la diversitat és un problema. Jo crec que és al contrari. Per exemple, la gent de l'Espelt és primer de l'Espelt i després, en tot cas, d'Òdena. És pena que els països han de ser diversos, però, en canvi, els municipis han de ser uniformes.

La seva xerrada va estar molt lligada al redisseny d'Òdena, dins el projecte de la Llei de Barris. Com s'hauria de fer?

S'ha de seguir els exemples de l'edifici de l'Ajuntament i del Centre Fraternal. En els dos casos, s'ha mantingut la imatge exterior i s'ha remodelat la part interior amb les estructures més modernes. Al carrer Nou sempre hi ha hagut morenes; abans els veïns aprofitaven les seves fulles per alimentar els cucs de seda i vendre'ls. Es pot remodelar el carrer, però es poden mantenir algunes de les morenes per recordar què feia el poble en el passat. O fer que part dels carrers assentats sobre la roca viva del guix, avui tapada per una capa

de quilà, tornin a recuperar el seu origen i el vianants la puguin veure d'alguna manera.

I recuperar el Castell

Primer s'ha de buscar-li una finalitat. Ara per ara, la Tossa d'Òdena no té cap valor arquitectònic excepcional perquè està molt malmesa, però sí que pot tenir un valor emotiu i de referència. Possiblement, un objectiu seria tornar-hi a portar gent. Que hi hagi un servei públic o que les xemeies tornin a treure fum. S'ha de conservar el referent històric del castell i mantenir l'esperit del nostre poble. No es pot fer un urbanisme fred: s'han de mantenir els elements històrics, convivint amb un urbanisme contemporani i adaptat a les noves necessitats dels ciutadans.

Una situació que s'ha repetit a Igualada, amb la remodelació de la plaça de les Tortugues.

Molts pobles decideixen mantenir elements del passat. Desconec aquest cas en particular, però a Cal Font es va mantenir la xemeia i a la plaça s'hi poden trobar tissors que recorden el passat tèxtil de la ciutat. Aquest és un bon exemple de manteniment dels valors tradicionals.

Òdena està a l'espera de la construcció d'un nou polígon industrial. Com pot afectar al poble?

Si ara no creem un sentiment de poble, Òdena corre el perill de convertir-se en un satèl·lit d'Igualada. D'això no se'n parla, però per un municipi petit és una consideració que s'ha de tenir en compte. S'han de trobar punts de referència, perquè si la gent d'un lloc no té elements als quals aferrar-se, al final acabarà perdent la identitat. Òdena corre el perill de créixer tan ràpid que no tindrà temps d'adaptar-se a la nova realitat que vingui. Al barri de Sant Pere va estar a punt de passar-hi una cosa similar. Per sort, el seu creixement va aturar-se i s'han creat punts de referència, com l'església, el centre civíic o la nova llar d'infants.

Un altre dels projectes impulsats per la Llei de Barris vol mobilitzar a la ciutadania. La població d'Òdena és associativa?

Avui, hi ha moltes i variades entitats. Òdena té un gran teixit associatiu, el que passa és que no hi ha espais físics on es puguin trobar, s'interrelacionin i permetin que les seves activitats tinguin més ressò. Però Òdena ha estat sempre un municipi amb molta vitalitat. En tot cas, el teixit associatiu no es pot dirigir des de les institucions. Se li ha de donar suport, però, sobretot, saber escoltar-les. ■